

संक्षेपमा मुख्य निष्कर्ष

अवलोकन		
	ज्ञान, व्यवहार, मान्यता	शक्ति, अवसर तथा लाभहरू
वाढीको इतिहास तथा प्रकृति	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न प्रकारका वाढीको अनुभव, पहिले आएको वाढीको स्थान, पहिले आएको पानीको तह, पानीको तहमा आएको परिवर्तन, उनीहरूको आफ्नै बस्तीमा भएका नदीको बाटो तथा नदीको आकारमा आएको परिवर्तन । 	<ul style="list-style-type: none"> विगतका अनुभव, दैनिक अवलोकन तथा स्थानीय वस्तुस्थितिको अनुगमनमा आधारित मानिसको बस्तिहरूमा हुने वाढीको प्रकृति र इतिहाससँग सम्बन्धित विस्तृत सूचना । भू-बनोटको विश्लेषण
वाढीप्रतिको जोखिममा वृद्धि	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक तथा लैङ्गिक जोखिमहरू : सबै मानिस वाढीको सामना गर्ने क्षमतामा बराबर छैनन् । दरिद्र बन्ने क्रम : वाढीले गरिवलाई भन्ने गरिव बनाउँछ । 	<ul style="list-style-type: none"> वाढीप्रतिको मानिसको शारीरिक तथा सामाजिक जोखिम वृद्धिबारेको अनुमानित मूल्याङ्कन र यससँग सम्बन्धित कारणहरू ।
कमजोरी, अवरोध, सीमा		सम्भावित उपायहरू
वाढीको इतिहास तथा प्रकृति	<ul style="list-style-type: none"> पुनः स्थापना अथवा प्राकृतिक प्रकोप पटक-पटक आउनाले विगतका अनुभवहरू बिसिन्छ । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय विविधता तथा प्रक्रियाहरूको राम्रो बुझाइ प्राकृतिक प्रकोपप्रतिको स्थानीय अवधारणासम्बन्धी बुझाइ सूचनाहरू जोखिमको नक्शाङ्कन, नापी र अन्य परम्परागत ज्ञानसँग जोडिएको खोजका लागि उपयोगी हुनसक्छन् । 'त्रिकोणात्मक' तथ्यांक प्रक्रियाको एउटा भाग
वाढीप्रतिको जोखिमको मूल्याङ्कन	<ul style="list-style-type: none"> जटिलता : धेरै कुराहरू सँगसँगै गरिएका छन् वा छैनन् । उदाहरणको लागि , गरिवी भन्ने कुरा तुलनात्मक तथा समय सापेक्ष हो भन्ने कुरा ख्याल गर्नुपर्ने हुन्छ । अन्य कारणहरू पनि यस्तै हुनसक्छन् , धेरै बालबालिका भएको एउटा परिवार बालबालिकाहरू हुर्केर काम गर्न सक्षम हुनु अगाडिसम्म उनीहरूमा वाढीप्रति जोखिम बढी हुनसक्छन् । 	<ul style="list-style-type: none"> अन्य पीडाहरूसँगै वाढीप्रतिको स्थानीय सोचलाई पनि बुझ्नुपर्छ । समयको अन्तरालमा वाढीले ल्याउने जोखिममा कसरी परिवर्तन आइरहेको छ भन्ने बारेको बुझाइ । जोखिममा रहेको समूह तथा व्यक्तिहरूको पहिचान

अनुमान		
	ज्ञान, व्यवहार, मान्यताहरू	शक्ति, अवसर तथा लाभहरू
आकस्मिक बाढीको पूर्व चेतावनीका संकेतहरू	<ul style="list-style-type: none"> पर्यावरणीय परिसूचकहरू, मौसमको विश्लेषण/पूर्वानुमान, गन्ध, आवाज, वर्षाको प्रकार र स्थान, वन्यजन्तुहरूको अस्वभाविक उपस्थिति तथा गतिविधि आदिमा आधारित भएर बाढीको पूर्वचेतावनी दिने संकेतहरू पत्ता लगाउने र विश्लेषण गर्ने क्षमता। 	<ul style="list-style-type: none"> दूत मूल्याङ्कन विश्वास कम लागत जीवन जोगाउने क्षमता
समय सीमा र आपतकालीन उपायहरू	<ul style="list-style-type: none"> कहिले दौडने र बस्ने (रहने), दाउरा र खाद्यान्न भण्डार गर्न कहिले शुरू गर्ने, अग्लो मचानको निर्माण, महत्वपूर्ण सामानहरू सार्ने, नसुतिकन बस्ने, घर छाड्ने भन्ने विषयको ज्ञान। 	
मानिस र पशुका लागि भाग्ने बाटो र सुरक्षित स्थान	<ul style="list-style-type: none"> कहाँ भाग्ने र दौडिने (अथवा रहने) भन्ने ज्ञान, सुरक्षित र छिटो भाग्ने बाटो कहाँ छ भन्ने र कहाँ घर बनाउनु पर्छ भन्ने थाहा पाउनु। 	<ul style="list-style-type: none"> बाढीबाट केही मानिस मर्छन्। बाढीले मुख्य रूपमा कृषियोग्य जमिन तथा सम्पत्ति (घरहरू) लाई असर गर्छन्।
महत्वपूर्ण व्यक्ति तथा सीपहरू	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पथप्रदर्शकको सल्लाह र पूर्वानुमानलाई विश्वास गर्ने क्षमता (जस्तै, बूढापाका) 	<ul style="list-style-type: none"> विश्वास र आदर
कमजोरीहरू, अवरोधहरू, सीमाहरू		सम्भावित उपायहरू
आकस्मिक बाढीको पूर्व चेतावनीका संकेतहरू		<ul style="list-style-type: none"> अन्य आधुनिक तरिका तथा सूचनासँग एकीकृत गर्नु
समय सीमा र आपतकालीन उपायहरू	<ul style="list-style-type: none"> विगतका अनुभव विर्सियो। संकुचित सोचमा बाधित : मानिसको आफ्नै विश्वास र सूचना उनीहरूको संकुचित सोचमा सीमित छ। उदाहरणको लागि पानीको तह बढे तापनि उनीहरू नभाग्न सक्छन्, किनभने उनीहरूलाई आफ्नो सामान कसैले चोर्ला भन्ने डर छ। 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय ज्ञान तथा आमधारणालाई चिन्नु : उदाहरणका लागि पानीको तह बढ्न थालेपछि भाग्ने कुरा सधैं 'आम धारणा' नहुन पनि सक्छ। मानिसमा रहेको संकुचित सोचप्रतिको बुझाइ तथा मूल्याङ्कन
मानिस र पशुका लागि भाग्ने बाटो र सुरक्षित स्थान	<ul style="list-style-type: none"> चोरीको डर केही जातका मानिसलाई अन्य जात जस्तै एकै ठाउँमा बस्न स्विकार गरिदैन। 	
महत्वपूर्ण व्यक्ति तथा सीपहरू	<ul style="list-style-type: none"> शिक्षा प्रणालीमा आएका परिवर्तनका कारण युवा पुस्तामा परम्परागत ज्ञान प्रतिको विश्वासमा कमी आएको छ। 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालयको पाठ्यक्रममा परम्परागत ज्ञान तथा सीपको स्थानलाई पुनः स्थापना गर्ने।

अभ्यस्तता		
	ज्ञान, व्यवहार, मान्यताहरू	शक्ति, अवसर तथा लाभहरू
प्राविधिक अभ्यस्तता	<ul style="list-style-type: none"> घरहरू: घर निर्माणका लागि विभिन्न सामग्रीहरू, जगलाई बढाउने, भित्तालाई जोगाउने तथा बचाउने । भण्डारण: अन्न भण्डारण, बहुउद्देश्यीय मचान, माटोको गोलो तख्ता, खोलोको नियन्त्रण, पिउने पानी तथा यातायात 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सामग्रीको प्रयोग(केरा, बाँस र बालुवा) तथा स्थानीय सीपहरू (जस्तै सिकर्मीहरू) खाद्य सुरक्षा धेरैजसो समयमा बाढीको प्रभावलाई कम गर्न प्रभावकारी र मितव्ययी
सामाजिक पूँजी	<ul style="list-style-type: none"> नातेदार र छिमेकीहरूबाट मानसिक , आर्थिक र प्राविधिक सहयोग पाउन सक्ने क्षमता 	<ul style="list-style-type: none"> आपसी सहयोग, बलियो सामाजिक सहयोग सञ्जालहरू वा प्रणालीहरूका माध्यमबाट एकीकृत सुरक्षा प्रणाली मानिसको सहयोगविहिन भएको भावनालाई घटाउने सामाजिक र मानसिक सुनिश्चितता धेरै लोग्ने मानिसले गाउँ बाहिर गएर काम गर्दा धेरै नगद आमदानी हुन्छ र त्यसले परिवारका लागि आवश्यक सम्पत्तिको पहुँचमा वृद्धि हुन्छ ।
स्थानगत र सामाजिक परिभ्रमणशीलता / विविधता	<ul style="list-style-type: none"> छरिएको/टुक्रा जमिन आर्थिक विविधता 	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न ठाउँहरूमा जग्गा जोड्नाले प्राकृतिक प्रकोपबाट सम्पत्ति गुमाउने जोखिमलाई छिन्नभिन्न पार्छ ।
खाद्य सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> मानिस र वस्तुभाउका लागि खानेकुराको सञ्चालन दाउरा सञ्चालन र भण्डारण 	
प्राकृतिक स्रोतको व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> बाली प्रणाली र जग्गा जोड्ने प्रक्रियामा सुधार चरन क्षेत्र र दाउरासम्मको पहुँचलाई व्यवस्थित गर्ने भू-संरक्षण रणनीति अपनाउने 	<ul style="list-style-type: none"> अवसरहरूमा परिवर्तन ल्याउने क्षमता
अन्य रणनीति र सोच	<ul style="list-style-type: none"> विगतका गल्ती र गतिविधिहरूबाट सिक्ने संस्थागत सम्पर्क र सामुदायिक प्रयासहरू निर्माण गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> मानिसको सहयोगविहीन भावनालाई घटाउने

अभ्यस्तता क्रमशः		
	कमजोरीहरू, अवरोधहरू, सीमाहरू	सम्भावित उपायहरू
प्राविधिक अभ्यस्तता	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक खोलामा आउने गिरावट जसको उदाहरणको लागि मानिसले दाउरा अथवा बाँसको लागि टाढासम्म जानुपर्छ अथवा बजारबाट किन्नुपर्छ । श्रमजन्य उपायहरू घरको जग अग्लो बनाउने जस्तो सामान्य रणनीति पनि सबै घरपरिवारका लागि सर्वसुलभ नहुनसक्छ । 	
सामाजिक पूँजी	<ul style="list-style-type: none"> पुरुषले नगद आम्दानीका लागि गाउँ बाहिर काम गर्न थालेपछि र सम्भवत बाहिरी सहयोगमा निर्भर रहने क्षमताका कारण व्यक्तिवादितामा वृद्धि हुनु र त्यसबाट एकीकृत सुरक्षा प्रणाली कमजोर हुँदै जानु । विभिन्न सामाजिक समूह र जातजातिबीच बाहिरी सहयोगबाट कसले लाभ लिन्छ भन्ने विषयलाई लिएर आन्तरिक शक्ति सम्बन्ध र तनाव रहेको छ । स्थानीय पैसावाल व्यक्तिसँग उच्च व्याजदरमा ऋण लिएर ऋणको चक्रमा जकडिने खतरा । 	<ul style="list-style-type: none"> मानिसको आत्मविश्वास पुर्नस्थापित गर्ने । जोखिममा रहेको समूह , परिवार र व्यक्तिहरूको पहिचान गर्ने ।
स्थानगत र सामाजिक परिभ्रमणशीलता / विविधता	<ul style="list-style-type: none"> विविधीकरणको रणनीति काम चलाउ किसिमका लागि मात्र उपयोगी हुनसक्छ । धेरै सम्पन्न परिवारले ठाउँ-ठाउँमा जग्गा लिएका छन् । 	
खाद्य सुरक्षा	-	
प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> गरिबहरूसँग जग्गा नहुने भएकोले मुख्य रूपमा धनी परिवार बाढीबाट लाभान्वित हुन्छन् । 	<ul style="list-style-type: none"> यस किसिमको ज्ञान गाउँका एक दुई जना उत्साही किसानहरू मात्र अपनाउँछन् जो नयाँ सोच र प्रविधिलाई प्रयोग गर्न चाहन्छन् । त्यसका लागि यस किसिमका उत्साही मानिसको पहिचान गर्नुपर्छ र उनीहरूलाई समाज भित्र ज्ञान संवाहकका रूपमा प्रयोग गर्नुपर्छ ।
अन्य रणनीति तथा धारणा	<ul style="list-style-type: none"> बाहिरी सहयोगमा निर्भर रहने , अरूलाई दोष लगाउने र प्राकृतिक प्रकोपका लागि सरकारलाई जिम्मेवार बनाउने प्रवृत्तिमा वृद्धि । 	

संचार		
	ज्ञान, व्यवहार, मान्यताहरू	शक्ति अवसर तथा लाभहरू
विगतका विपत्तिहरू वारे जानकारी दिनु ।	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय धार्मिक अगुवा , वृद्धा र परिवारका सदस्यहरूले भन्ने कथा उखान टुक्का, गीत र परम्पराहरू 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय कथाहरू, गीत र उखान टुक्काले समुदाय भित्रका र विभिन्न पुस्ताका मानिसबीच ज्ञान, प्रसारण गर्न सक्षम बनाउँछ ।
	कमजोरीहरू, अवरोधहरू, सीमाहरू	सम्भावित उपायहरू
विगतका विपत्तिहरू वारे जानकारी दिनु ।	<ul style="list-style-type: none"> नयाँ प्रविधिहरू जस्तै रेडियो, टेलिभिजनको फैलावटका कारण स्थानीय गायकहरू लोप हुँदैछन् । 	<ul style="list-style-type: none"> बाहिरी संस्थाहरूको सरकारी सामना गर्ने प्रणालीसँगको राम्रो सम्बन्ध र स्थानीय सांस्कृतिक सोच, मूल्य र परम्पराहरूसँगको राम्रो सञ्चारका कारणले उनीहरूप्रतिको विश्वासमा वृद्धि भएको छ । स्थानीय व्यवहार र विश्वासलाई राम्रोसँग बुझ्ने, आदर गर्ने र त्यसलाई मान्यता दिने । सांस्कृतिक परम्परा र मूल्यहरू जहाँ तिनीहरूको राम्रो पकड छ तथा तिनलाई सुधार गर्न चाहन्छन् तिनीहरूलाई उपयोग गर्न कोशिश गर्नुपर्छ र व्यवधान पनि बन्न सक्छन् । (Bankoff 2004)